

Suomen ympäristökeskus SYKE
Finnish Environment Institute /
Finlands miljöcentral

Lausunto

Dnro VAHVA: SYKE/2021/305

23.2.2021

Varsinais-Suomen Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Itsenäisyydenaukio 2, PL 523
20101 Turku

Varsinais-Suomen ELY-keskuksen lausuntopyyntö (VARELY/2602/2020) 29.1.2021

LAUSUNTO PARAISTEN-NAUVON KALATALOUSALUEEN POIKKEUSLUPAHAKEMUKSESTA

Varsinais-Suomen Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus on saanut Paraisten-Nauvon kalatalousalueen hakemuksen koskien lupaa poiketa merimetsoa koskevista rauhoitusmääräyksistä Paraisten Kirkkoselällä, kaupungin keskustaajaman tuntumassa. Lupahakemuksen mukaan tarkoituksena on merimetsojen pesintöjen estäminen häiritsemällä ja pesiä hävittämällä sekä merimetsojen karkottaminen ja ampuminen estämistoimien vahvistamiseksi. Lupahakemusta perustellaan kalavesille ja metsälle aiheutuvan vakavan vahingon estämisellä.

Päätöksen valmistelua varten ELY-keskus pyytää Suomen ympäristökeskukselta lausuntoa merimetsoyhdyskunnan vaikutuksista Högenin metsäsaareen, jolla merimetsot pesivät ensi kertaa kesällä 2020, sekä lupahakemuksessa esitettyjen toimenpiteiden vaikutuksista saarella pesivään harmaahaikarayhdyskuntaan.

ELY-keskus pyytää Suomen ympäristökeskusta kiinnittämään huomiota lausuntopyynnössä esitettyihin kysymyksiin (1–3):

1. Voidaanko Högenin saaren merimetsoyhdyskunnan kasvunopeutta arvioida muiden tiedossa olevien yhdyskuntien kasvunopeuksien perusteella?

Högenin saaren pinta-alasta (noin 6 ha) on metsää n. 5,5 ha. Vastaavan kokoluokan (4–9 ha) merimetsojen metsäisiä sisäsaariston pesimäsaaria löytyy Suomesta kolme, jotka esitellään alla:

- 1) Uudenkaupungin Urpoinen (n. 4 ha, metsäala n. 3,5 ha). Pesinnät 2010 alkaen.
- 2) Raaseporin Kalvön (n. 9 ha, metsäala n. 8 ha). Pesinnät 2017 alkaen.
- 3) Loviisan Stora Rövarn (n. 6,5 ha, metsäala n. 5 ha). Pesinnät 2018 alkaen.

- 1) **Urpoinen** (kuva 1). Ennen merimetsojen pesintää saarta leimasi keski-ikäinen kuusimetsä, paikoin kasvoi myös mäntyä sekä erityisesti rannan läheisyydessä tervaleppää ja koivua. Merimetsot aloittivat pesintänsä saaren keskiosan kuusikosta, missä jo ennestään pesi joitain kymmeniä pareja harmaahaikaroita.

Suomen ympäristökeskus SYKE | Finnish Environment Institute | Finlands miljöcentral

Latokartanonkaari II
00790 HELSINKI
FINLAND

+358 2952 51000
@ kirjaamo.syke@ymparisto.fi

www.syke.fi
Y-tunnus 0996189-5

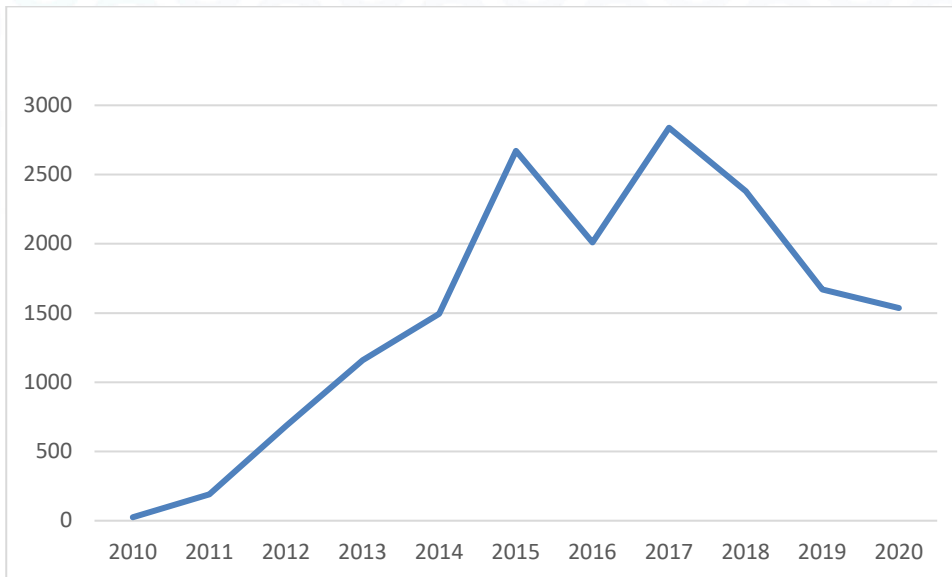
Merimetson pesämäärä (kuva 2) kohosi jo neljäntenä pesimävuotena yli tuhanteen pesään ja saavutti huippunsa (n. 2 840 pesää) kahdeksantena pesimävuotena 2017, jolloin se oli suurin yhdyskunta Suomessa. Tämän jälkeen pesien määrä on vähentynyt 46 % vuoteen 2020 mennessä.

Pesämäärän väheneminen johtuu sekä merikotkan voimakkaasti kasvaneesta saalistuspaineesta yhdyskunnassa että puiden kuoltua sopivien pesäpuiden vähenemisestä. Maapesiä ei ole kuitenkaan toistaiseksi todettu, vaikka erällä muilla puustoisilla saarilla ilmiö on ollut yleinen soveliaiden pesäpuiden voimakkaan vähenemisen seurauksena. Merikotkan saalistuspaine on ilmeisesti niin voimakas, ettei maapesintöihin uskalleta Urpoisella ryhtyä. Yhdyskunnassa on havaittu pesimäkausilla yhtä aikaa kymmeniä merikotkia vuoden 2015 jälkeen.

Suurin osa saaren metsäalasta on ollut merimetsojen käytössä kuudennesta pesimävuodesta 2015 alkaen, jolloin pesiä oli n. 2 670.

Kuva 1. Urpoinen merimetsojen yhdeksäntenä pesimävuotena kesällä 2018, jolloin pesiä oli n. 2 380. Yhtenäinen kuollut metsäala runsaat 2 ha.

Kuva 2. Merimetsojen pesämläärä, Urpoinen 2010–2020. Lisäksi samaan yhdyskuntaan kuuluva osa (185 pesää) pesi läheisillä Ruuhikareilla vuonna 2014.

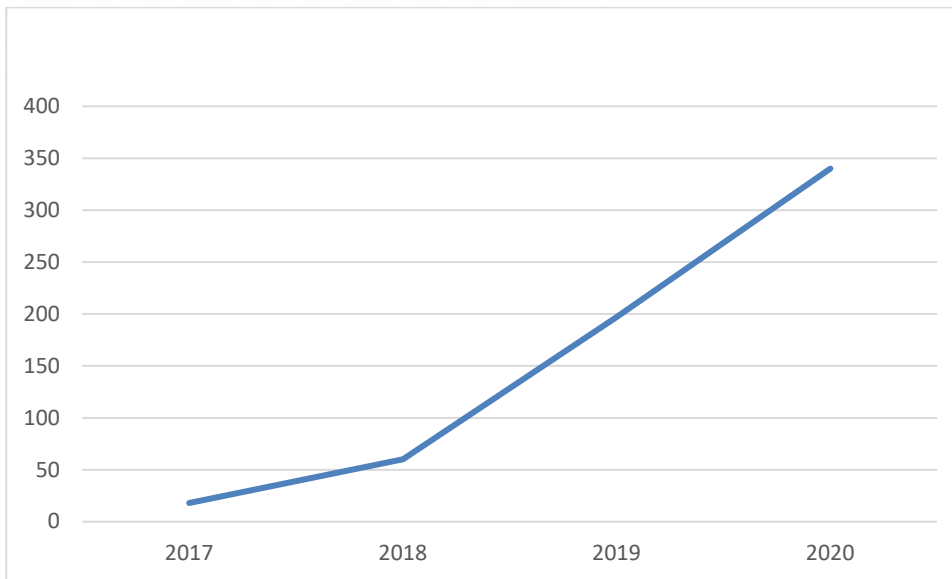
- 2) **Kalvön** (kuva 3). Valtaosin vanhaa kuusimetsää, sekapuuna jonkin verran mäntyjä sekä lehtipuita varsinkin rannan tuntumassa.

Merimetsojen pesimäala oli arviolta 2 ha vuonna 2019 (197 pesää) ja enintään 5 ha vuonna 2020 (n. 340 pesää). Neljäntenä pesimävuotena 2020 pesimäala kattoi enintään 60 % saaren metsäalasta. Pesät ovat kuitenkin sijoittuneet yhä melko hajanaisesti, eikä yhtenäistä kuollutta metsää ole päässyt syntyään, vaan kyse on ennemminkin yksittäisistä puista tai puuryhmistä.

Merikotkia on havaittu saarella tai sen tuntumassa pieniä määriä pesimäaikaan viime vuosina, 1–6 yksilöä kerrallaan, mutta niiden vaikutus mahdollisena kasvua rajoittavana tekijänä on toistaiseksi tuntematon.

Kuva 3. Kalvön kesällä 2017, jolloin saareen ilmaantuivat ensimmäiset merimetsojen pesät (18 kpl).

Kuva 4. Merimetsojen pesämäärä, Kalvön 2017–2020. Lisäksi samaan yhdyskuntaan kuuluva osa (vaihtelevasti 40–105 pesää) pesi läheisellä luodolla yhtäjaksoisesti 2016–2019 ja siirtyi kokonaan metsäsaarelle 2020. Luodolla on havaittu laitonta häirintää, kuten pelottimia, useampana vuonna.

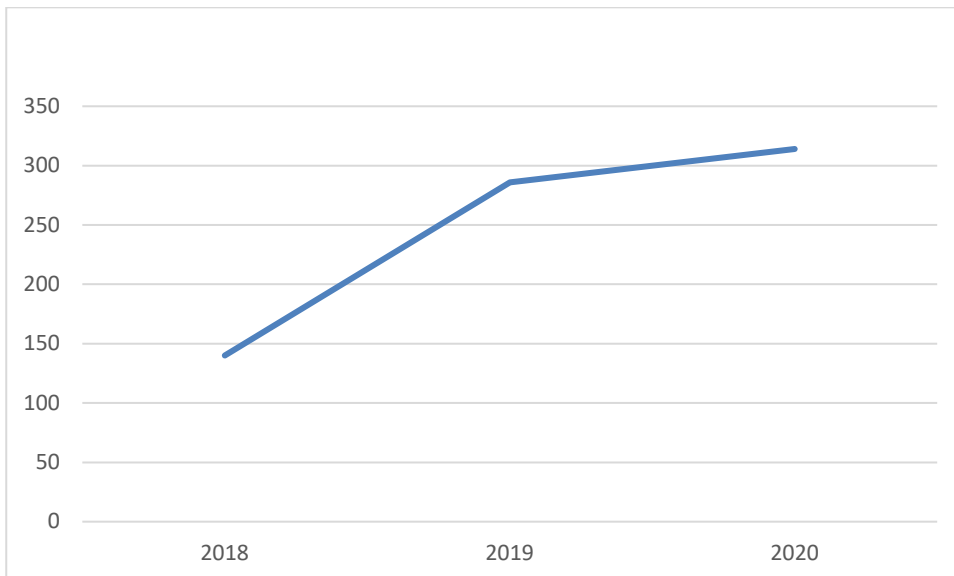
- 3) **Stora Rövarn** (kuva 5). Valtaosin vanhaa mäntymetsää, sekapuuna ainakin koivua ja tervaleppää erityisesti eteläisellä rantavyöhykkeellä. Pohjoisosassa myös avokalliota.

Merimetsojen pesimäala oli kolmantena pesimävuotena 2020 (314 pesää) vain n. 0,3 ha. Kaakkoisrannan tuntumaan on muodostumassa kuollutta metsää n. 20–25 m leveälle ja alle 150 m pitkälle pesävyöhykkeelle. Pesintöjen sijoittuminen on ollut erilaista kuin Raaseporin Kalvönin saarella, missä pesät ovat sijoittuneet laajalle alueelle.

Merikotkia liikkuu alueella pesimäaikaan, mutta touko-kesäkuun pesälaskennan yhteydessä niitä ei ole havaittu saaren lähituntumassa, ja niiden vaikutus mahdollisena kasvua rajoittavana tekijänä on toistaiseksi tuntematon.

Kuva 5. Stora Rövarn kesällä 2018, jolloin saareen ilmaantuivat ensimmäiset merimetson pesät (140). Kaakkoisrannan tuntumassa näkyy ulosteiden valkeaksi kalkitsema 0,1–0,2 ha suuruinen pesimäpaikka.

Kuva 6. Merimetsojen pesämäärä, Stora Rövarn 2018–2020. Lisäksi samaan yhdyskuntaan kuuluva osa (vaihtelevasti 140–830 pesää) pesi kahdella läheisellä luodolla 2015–2020. Yhdyskunnan pesämäärän kokonaisvahvuus kuitenkin pienentyi 46 % vuodesta 2017 (829 pesää) vuoteen 2020 (451 pesää) pienempien luotojen pesämäärien vähetessä. Pienemmillä luodoilla on epäilty olleen laitonta häirintää ainakin keväällä 2020.

Paraisten **Högenin** saarta (kuva 7) leimaa vanha havupuuvaltainen metsä. Valtapuuna on kuusi, itäosan hiekkapitoisella alueella myös mänty. Erityisesti rannoilla on jonkin verran tervaleppää ja koivua. Pääosin pienikokoista lahoppua on kohtalaisen runsaasti, paikoin myös kookkaampia maapuita.

Edellä esiteltyjen esimerkkien valossa voidaan sanoa, että Högenin yhdyskunta tulee kasvamaan, mutta ei voida luotettavasti arvioida yhdyskunnan kasvunopeutta. Toukokuun puolivälissä 2020 merimetson

pesiä laskettiin noin 110 ja ne sijaitsivat löyhästi arviolta 2 ha alalla saaren keskiosassa pesivän harmaahaikarayhdyskunnan laidoilla.

Yhdyskunnan kasvunopeus riippuu sekä merikotkan saalistuspaineen voimakkuudesta että sopivan kalaravinnon runsaudesta erityisesti 5–10 kilometrin etäisyydellä yhdyskunnasta poikasaikaan touko–heinäkuussa. Muutamien merikotkien havaittiin saalistavan yhdyskunnassa jo loppukesällä 2020, mutta se ei vielä anna aihetta ennustuksille.

Kuva 7. Högen kesällä 2020. Harmaahaikaroiden ja merimetsojen ulosteiden kalkitsemia puiden latvuksia erotettavissa pesäalueella.

2. Onko merimetsojen pesinnän estäminen mahdollista ilman, että Högenin saaren harmaahaikarayhdyskunnan pesintä häiriintyisi?

Harmaahaikarat saapuvat etelä- ja lounaisrannikon pesimäpaikoilleen aikaisin keväällä maaliskuuhuhtikuussa ja merimetsot samoihin aikoihin tai aavistuksen myöhemmin kevään jääoloista riippuen. Molemmat lajit alkavat munia pesiinsä huhtikuussa.

Vuonna 2020 Högenin harmaahaikarayhdyskunta (70–80 pesää) pesi saaren keskiosassa ja merimetsot haikarayhdyskunnan ympärillä. Haikarayhdyskunnassa on pesinyt kymmeniä pariskuntia ainakin vuodesta 2014 alkaen.

Merimetsojen pesinnän estäminen johtaisi jokseenkin varmasti myös harmaahaikaroiden pesinnän estymiseen (kts. Ruuhikarit alla), koska pesäalueet rajoittuvat ja luultavasti myös lomittuvat toisiinsa, mikä on yleistä näiden kahden lajin rinnakkaispesinnöissä.

Edellä esitellyistä merimetso-harmaahaikara -saaria ovat Urpoinen ja Kalvön. Kalvönin nykyinen haikarakanta arvioidaan karkeasti 10–20 parin suuruiseksi ja se on syntynyt ilmeisesti jo 1990-luvulla. Urpoisen haikarayhdyskunta syntyi 1990-luvun lopulla ja pesimäkannassa on ollut suuria vaihteluita sekä ennen merimetsojen saapumista että niiden aikana. 2010-luvulla suurin määrä oli 45 pesää vuonna 2014. Sen jälkeen pesintöjen hiipuminen ja loppuminen (viimeinen pesintä 2016) on johtunut sekä merikotkan voimakkaasti kasvaneesta saalistuspaineesta että merimetsojen aiheuttamasta sopivien pesäpuiden voimakkaasta vähenemisestä.

Urpoisen haikarayhdyskunnasta osa siirtyi pesimään läheisille Ruuhikareille 2014 ja sinne siirtyi myös pieni osa Urpoisen merimetsoista. Seuraavina vuosina merimetsot kuitenkin häädettiin alueelta poikkeusluvalla ja myös harmaahaikarat joutuivat, merimetsoihin kohdistuneiden häirintätoimenpiteiden seurauksena, siirtymään uusille pesimäpaikoille joidenkin kilometrien päähän.

3. Mitkä ovat odotettavissa olevat vaikutukset Högenin saaren puustoon, muuhun kasvillisuuteen ja luontoarvoihin sekä kuinka nopeasti kasvillisuus palautuisi, jos merimetsot lopettavat pesintänsä alueella? Haitat ja hyödyt?

Saaren metsä on vanhaa, havupuuvältaista puustoa. Puusto on iältään noin 90-vuotiasta, mutta seassa on myös tätä vanhempaa ja nuorempaa puustoa. Erityisesti rannoilla on jonkin verran tervaleppää ja koivua. Vanhan metsän lisäksi ei ole raportoitu, että saarella olisi muita erityisiä luontoarvoja, kuten uhanalaista kasvilajistoa. Pääosin pienikokoista lahoppuuta on kohtalaisen runsaasti, paikoin myös kookkaampia maapuita.

Pesäpuiksi valittuja puita alkaa kuolla 3–5 vuoden kuluttua pesinnän alkamisesta. Jos aluskasvillisuus on karun maan kangasmetsäkasvillisuutta, myös kenttäkerroksen varvut alkavat kuolla suunnilleen samassa ajassa ja korvautua hiljalleen muilla, rehevöitymistä paremmin kestävillä lajeilla. Tilapäisesti aluskasvillisuus voi kuolla kokonaan, jos lantakuorma on riittävän suuri.

Jos merimetsot runsastuvat esimerkiksi yli tuhannen pesivän parin yhdyskunnaksi, muuttuu saari vuosien saatossa tilapäisesti avoimeksi puuston kuoleamisen jälkeen. Merimetsojen jätettyä saaren lantakuorman rehevöittävä maaperä ei ole vuosiin sovelias karun kangasmetsän kasvillisuudelle. Sen sijaan ruohovartinen kasvilajisto ja heinät nousevat alueelle jo 1–2 vuoden kuluttua. Puusto palaa alueelle ruohovartisia hitaammin. Saaren sijainti lähellä mannerta auttaa puiden siemeniä leviämään saarelle nopeammin kuin ulkosaaristossa. On todennäköistä, että jo 3–5 vuoden kuluttua merimetsojen poistumisesta saarelle alkaa nousta puun taimia, luonnollisen sukkession myötä ensin lehtipuun taimia. Havupuuston kehittyminen vie muutaman vuosikymmenen ajan.

Osa harmaahaikaroista joutuu todennäköisesti väistymään vuosien saatossa toisaalle, mikäli merimetsoyhdyskunnan pesäala kasvaa kattamaan valtaosan saaresta, ja erityisesti jos merikotkan saalistuspaine tulee todennäköisesti kasvamaan. Harmaahaikaroiden kannalta pesäpuut voivat kuitenkin pysyä kelvollisina em. tapauksessakin ainakin 5–10 vuotta merimetsoyhdyskunnan kasvunopeudesta ja kattavuudesta riippuen. Pesivässä lintulajistossa avomaata suosivien lajien osuus kasvaa ainakin sen jälkeen, kun merimetsot ovat hylänneet saaren ja todennäköisesti jonkin verran jo aiemmin merimetsojen pesäalueen reunaosissa. Nykyisellään avomaata suosivia lintulajeja ei saarella juurikaan esiinny.

Merimetson aiheuttamat puukuolemat lisäävät lahoppuun määrää, mikä on hyödyksi monille eliölajeille. Merimetsojen aiemmin asuttamille ja sittemmin hylkäämille luodoille kehittyy nopeasti, muutamassa vuodessa, monilajinen kukkakasvillisuus, jolla voi olla positiivisia vaikutuksia lähialueen hyönteisille.

Lisätietoja merimetson kasvistovaikutuksista: [Ryttäri, T. 2011: Merimetson kasvistovaikutukset Suomenlahden saaristossa 1998–2010. Suomen ympäristö 20/2011.](#)

Lausunnon valmisteluun on allekirjoittaneiden lisäksi osallistunut Terhi Ryttäri Biodiversiteettikeskuksesta

Biodiversiteettikeskuksen johtaja

Petri Ahlroth

Suomen ympäristökeskus SYKE | Finnish Environment Institute | Finlands miljöcentral

Latokartanonkaari II
00790 HELSINKI
FINLAND

+358 2952 51000
@ kirjaamo.syke@ymparisto.fi

www.syke.fi
Y-tunnus 0996189-5

Pekka R

Tutkija

Pekka Rusanen

Tiedoksi

SYKE/Kirjaamo

BK

YM/Kirjaamo

Suomen ympäristökeskus SYKE | Finnish Environment Institute | Finlands miljöcentral

Latokartanonkaari II
00790 HELSINKI
FINLAND

+358 2952 51000
@ kirjaamo.syke@ymparisto.fi

www.syke.fi
Y-tunnus 0996189-5